

(rajonas/miestas, mokykla)

klasės moksleivio(-ės)

(vardas ir pavardė)

Праверачныя заданні 2009 г. за курс асноўнай школы
2009 m. pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo užduotis

БЕЛАРУСКАЯ МОВА
(BALTARUSIŲ GIMTOJI KALBA)

Тэст па беларускай мове і літаратуры
(Testas)

4 чэрвеня 2009 г.

Час – 1 гадзіна 30 хвілін

ТЛУМАЧЭННІ:

- Праверце, ці няма пустых аркушаў ці іншых дэфектаў друку ў вашым тэксце. Калі заўважыце, паведамце настаўніку.
- Пісаць можаце і алоўкам, але канчатковы варыянт павінен быць напісаны ручкай сіняга колеру. Выкарыстоўваць карэктар забаронена.
- Будзе ацэньвацца і культура вашага пісьма: невыразна напісанья, закрэсленыя адказы не будуць ацэнены (г.зн. за гэты адказ вы атрымаеце 0 балаў).
- На пытанні тэста адказвайце каратка і зразумела. Вашы адказы павінны змясціцца ў адведзеных радках.

VERTINIMAS

Užduotys	Maksimalus taškų skaičius	Surinkty taškų suma		
		1 vertintojas	2 vertintojas	3 vertintojas
1–16	25			
17–28	18			
Taškų suma	43			
		GALUTINĖ TAŠKŲ SUMA		

Vertinimo komisijos pirmininkas _____

(parašas, vardas ir pavardė)

Vertintojai: _____

(parašas, vardas ir pavardė)

(parašas, vardas ir pavardė)

Прачытайце верш А. Гаруна і выканайце заданні 1–16

Чаму з маленства, з ураджэнства
 Ё жыццёвы май
 Не ўмеў, як маці, шанавачі
 Цябе, мой край?
 То ж я з тваёю ключавою
 Святой вадой
 Напіўся болю аб нядолі,
 Бядзе людской.
 То ж ты, мой хмуры, даў мне пануры
 І ціхі гнеў,
 А днём падчасным, так пекным, ясным,
 Надзею грэў.
 Твае ж курганы, лясы, паляны,
 Дубкоў тых шум,
 Палёў абшары, люд бедны, шары
 Мне далі дум.
 А дум тых многа... Не, не убога
 Ты даў мне іх.
 І ты ж, як маці, наўчыў спявачі
 Аб думах тых.
 Я браў, не бачыў і не аддзячыў
 Табе нічым,
 Бо счараваны – цябе, ўкаханы,
 Не знаў саўсім.
 Цяпер хоць знаю, дык што ж параю
 Ад позніх скрух?
 Ё чужой краіне паволі гіне
 За цела – дух.
 Вазьмі ж хоць спевы, дум перапевы
 Лясоў тваіх.
 З тваёі глебы, з тваёга неба
 Узяў я іх.

Заданні 1–16 (25 балаў)

1. Да каго звяртаецца аўтар у вершы?

_____ (0,5 бала)

2. Як паэт, на думку А.Гаруна, можа выказаць удзячнасць роднай зямлі? Адкажыце
 словамі верша.

_____
 _____
 _____

(1 бал)

Балы	
1	2
_____	_____
_____	_____

		Балы	
		1	2
3.	Верш напісаны А. Гаруном у ссылцы. З якіх слоў чытач можа гэта зразумець? _____ _____		
	(0,5 бала)	—	—
4.	Растлумачце значэнне слова <i>пераневы</i> . _____ _____		
	(1 бал)	—	—
5.	Чаму свае творы аўтар называе <i>пераневамі дум лясоў роднага краю</i> ? _____ _____		
	(1,5 бала)	—	—
6.	Растлумачце значэнне выразу <i>жыццёвы май</i> . _____ _____		
	(0,5 бала)	—	—
7.	Растлумачце сэнс параўнання ў радках: Не ўмеў, <i>як маці</i> , шанаваці Цябе, мой край. _____ _____		
	(1 бал)	—	—
8.	Як адчувае сябе лірычны герой далёка ад радзімы? Адкажыце словамі верша. _____ _____		
	(1 бал)	—	—
9.	Растлумачце сэнс выразу <i>гіне дух</i> . _____ _____		
	(1 бал)	—	—
10.	Выпішыце з тэксту 3 метафары. _____ _____		
	(1,5 бала)	—	—
10.1.	Растлумачце мастацкі сэнс адной з выпісаных метафар. _____ _____		
	(1,5 бала)	—	—

11. Выпішыце з тэксту 3 эпітэты.

_____

_____

(1,5 бала)

11.1. Растлумачце мастацкі сэнс аднаго з выпісаных вамі эпітэтаў.

_____

_____

(1,5 бала)

12. Устанавіце адпаведнасць паміж прыведзенымі ў левай калонцы прыкладамі аднародных членаў сказа і іх назвамі. Правільны адказ адзначце нумарам, які адпавядае прыкладу.

Пад нумарам 0 даецца ўзор.

0. Чаму з <i>маленства, з ураджэнства</i> Ў жыццёвы май...	0. Аднародныя дапаўненні
1. Даў мне <i>пануры і ціхі</i> гнеў...	Аднародныя дзейнікі
2. З тваёй <i>глебы, з тваёга неба</i> Узяў я іх.	Аднародныя азначэнні
3. Твае ж <i>курганы, лясы, паляны,</i> Дубкоў тых <i>шум,</i> Палёў <i>абшары, люд</i> бедны, шары Мне далі дум.	Аднародныя выказнікі
4. Я <i>браў, не бачыў і не аддзячыў</i> Табе нічым...	Аднародныя акалічнасці

(2 балы)

13. Ад наступных форм дзеясловаў прошлага часу ўтварыце неазначальную форму:

Даў – _____

грэў – _____

бачыў – _____

аддзячыў – _____

узяў – _____

умеў – _____

(1,5 бала)

14. Да прыметнікаў *пекны, ясны* з паэтычнага радку ...*А днём падчасным, так пекным, ясным, надзею грэў* падбярыце і запішыце 3 словы, каб утварыўся сінанімічны рад.

пекны, ясны – _____

(1,5 бала)

15. Назавіце від сувязі ў прапанаваных словазлучэннях. Пасля нумару словазлучэння пастаўце выбранае тлумачэнне пад пэўнай літарай. *Пад нумарам 0 даецца ўзор.*

у жыццёвы май (0) А _____

напіўся болю (1) _____

даў мне (2) _____

пануры і ціхі гнеў (3) _____

аб думах тых (4) _____

не убога даў (5) _____

не аддзячыў табе (6) _____

ад позніх скрух (7) _____

паволі гіне (8) _____

А – дапасаванне;

Б – кіраванне;

В – прымыканне.

(4 балы)

16. Выпішыце нумары слоў, у якіх назіраецца несупадзенне колькасці літар і гукаў.

1. *маленства*
2. *ключавою*
3. *хмуры*
4. *падчасным*
5. *твае*
6. *чужой*
7. *знаю*
8. *вазьмі*

(2 балы)

Прачытайце тэкст і выканайце заданні 17–28

Непазбежны працэс сучаснай інтэграцыі навукі і тэхнікі, які абавязкова уніфікуе тэрміналогію ў розных галінах чалавечай дзейнасці, як бы перакінуўся і на культурную сферу, пачаў накладваць свой адбітак на духоўныя формы чалавечай супольнасці. Мы загаварылі паміж сабой на нейкім дзіўным жаргоне: абы толькі суб'ядседнік дазнаўся, што я маю на ўвазе, а якім чынам гэта мною перадаецца – усё роўна.

Крыўдная і недарэчная абыякаваць! Так размываецца сама культура чалавека. Дастаткова зрабіць нейкі жэст, прамармытаць нешта, падміргнуць, – і вось цябе ўжо зразумелі... Дзікунства! Мы пачалі забывацца, што мова – гэта выява нашага розуму, дзякуючы якой наша мысленне набывае амаль што бачнае ўвасабленне і так перадаецца – ад асобы да асобы, з пакалення ў пакаленне. Менавіта мова сцвярджае законы чалавечай супольнасці. Яна звязвала паміж сабой сям'ю, племя, род. Мова спрыяла і спрыяе станаўленню норм і дзяржаўнай супольнасці, несла – і нясе! – праз вякі мудрасць нашых продкаў, захоўвае найкаштоўнейшы вопыт гісторыі чалавецтва, каб той вопыт быў павучальным для нашчадкаў.

(3. Азгур)

Заданні 17–28 (18 балаў)

		Балы	
		1	2
17.	Выпішыце 3 дзеясловы або дзеяслоўныя словазлучэнні, якія характарызуюць асаблівасці “дзіўнай”, па азначэнню З. Азгура, мовы. _____ (1,5 бала)	—	—
18.	Выпішыце з тэксту сказ, у якім гаворыцца пра ўплыў “жаргоннай мовы” на культуру чалавека. _____ (0,5 бала)	—	—
19.	Выпішыце слова, якое найбольш эмацыянальна перадае адносіны аўтара артыкула да жаргоннай мовы. _____ (1 бал)	—	—
20.	У чым бачыць З. Азгур пагрозу літаратурнай мове? _____ _____ _____ (2 балы)	—	—
21.	Растлумачце сэнс прыказкі “ Які розум, такая і гаворка ”. _____ _____ _____ (2,5 балы)	—	—

22. Вызначце, да якога стылю адносіцца тэкст.

Балы
1 2

_____ (1 бал)

23. Падбярыце сінонім да словазлучэння **накладваць адбітак**.

_____ (0,5 бала)

24. У табліцы насупраць прыкладу пры дапамозе знака + пазначце, адносіцца слова да запазычанай ці да незапазычанай лексікі. Пад нумарам 0 даецца ўзор.

№	Прыклад	Так	Не
0.	інтэграцыя	+	
1.	тэрміналогія		
2.	субсяседнік		
3.	нашчадкі		
4.	уніфікаваць		
5.	сфера		
6.	загаварыць		

(1,5 бала)

25. Да наступных слоў падбярыце аднакарэнныя словы такім чынам, каб выдзелены зычны гук чуўся выразна.

абавязкова – _____

род – _____

нашчадкаў – _____

(1,5 бала)

26. З тэксту выпісаць тры словазлучэнні, пабудаваныя па ўзоры: дзеяслоў + назоўнік з прыназоўнікам або без яго.

_____

_____

_____ (1,5 бала)

27. У табліцы насупраць прыкладу пры дапамозе знака + пазначце спосаб утварэння прапанаванага слова. Пад нумарам 0 даецца ўзор.

	Прыклад	Прыставачны	Суфіксальны	Прыставачна-суфіксальны
0.	культурную		+	
1.	крыўдную			
2.	зрабіць			
3.	павучальным			
4.	мысленне			

(1 бал)

28. Вызначце тып сказа па будове. Пасля нумару сказа пастаўцевыбраны тып пад пэўнай літарай. Пад нумарам 0 даецца ўзор.

Крыўдная і недарэчная абьякавасць! (0) А Так размываецца сама культура чалавека. (1) _____ Дастаткова зрабіць нейкі жэст, прамармытаць нешта, падміргнуць, – і вось цябе ўжо зразумелі... (2) _____ Дзікунства! (3) _____ Мы пачалі забывацца, што мова – гэта выява нашага розуму, дзякуючы якой наша мысленне набывае амаль што бачнае ўвасабленне і так перадаецца – ад асобы да асобы, з пакалення ў пакаленне. (4) _____ Менавіта мова сцвярджае законы чалавечай супольнасці. (5) _____ Яна звязвала паміж сабой сям'ю, племя, род. (6) _____ Мова спрыяла і спрыяе станаўленню норм нацыянальнай і дзяржаўнай супольнасці, несла – і нясе! – праз вякі мудрасць нашых продкаў, захоўвае найкаштоўнейшы вопыт гісторыі чалавецтва, каб той вопыт быў павучальным для нашчадкаў. (7) _____

А – просты сказ;

Б – складаны сказ.

(3,5 бала)